

- JAKOBSON, R.: Poezie gramatiky a gramatika poezie. In: R. Jakobson, *Poetická funkce*. H+H, Praha 1995, s. 106–125.
- JAKUBINSKIJ, L.: O dialogičeskoj reči. In: I. V. Ščerba (ed.), *Russkaja reč', 1*. Petrohrad 1923.
- KOŘENSKÝ, J.: *Komunikace a čeština*. H+H, Praha 1992.
- KOŘENSKÝ, J. – HOFFMANNOVÁ, J. – JAKLOVÁ, A. – MÜLLEROVÁ, O.: *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu*. PF, České Budějovice 1987.
- KRAUS, J.: Nevšední styly všední konverzace. In: S. Čmejrková – F. Daneš – J. Kraus – I. Svobodová, *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. Academia, Praha 1996, s. 23–25.
- MACUROVÁ, A.: *Ztvárnění komunikačních faktorů v jazykových projevech*. AUC. FF UK, Praha 1977.
- MACUROVÁ, A. – MAREŠ, P.: *Text a komunikace. Jazyk v literárním díle a ve filmu*. AUC. FF UK, Praha 1993.
- MATHESIUS, V.: Společenské základy krásného hovorů. In: *Jazyk, kultura a slovesnost*. Odeon, Praha 1982, s. 393–396.
- MUKAŘOVSKÝ, J.: Dialog a monolog. In: *Kapitoly z české poetiky, 1*. Svoboda, Praha 1948, s. 129–153.
- MUKAŘOVSKÝ, J.: K jevištnímu dialogu. In: *Kapitoly z české poetiky, 1*. Svoboda, Praha 1948, s. 154–156.
- MÜLLEROVÁ, O. – HOFFMANNOVÁ, J.: *Kapitoly o dialogu*. Pansofia, Praha 1994.
- MÜLLEROVÁ, O. – HOFFMANNOVÁ, J. – SCHNEIDEROVÁ, E.: *Mluvená čeština v autentických textech*. H+H, Praha 1992.
- PALKOVÁ, Z.: *Rytmická výstavba prozaického textu*. Academia, Praha 1974.
- PRATT, M. L.: *Toward a Speech Act Theory of Literary Discourse*. Indiana University Press, Bloomington 1977.
- TANNEN, D.: *Talking Voices: Repetition, Dialogue and Imagery in Conversational Discourse*. Cambridge University Press, Cambridge 1989.
- TARDE, G.: L'opinion et la conversation. In: *L'opinion et la foule*. Paris 1922.
- VOLOSINOV, V. N.: Ekspozicija problemy „čůžoj reči“. Kosvennaja reč', prjamaja reč' i ich modifikacii. In: G. Király – A. Kovacs (eds.), *Poetika*. Tankonivkiadó, Budapest 1982, s. 109–129.

Ústav pro jazyk český AV ČR
 Letenská 4, 118 51 Praha 1

František Čermák – Aleš Klégr

Minulost, přítomnost a budoucnost česko-anglických slovníků

tlak, kterému je čeština od začátku 90. let minulého století vystavována ze strany angličtiny, je mimořádný. Navíc tento tlak nejenže neklesá, ale více či méně vhodné výpůjčky z angličtiny postupně pronikají do všech vrstev jazyka, od hovorové až po odbornou. K tomu, aby z tohoto nerovného měření sil vyšla čeština co nejméně pošramocená, mohou významnou měrou přispět dobré, moderní slovníky češtiny a slovníky překladové. Zatímco na novodobý slovník českého jazyka si přes veškeré úsilí Ústavu Českého národního korpusu a Ústavu pro jazyk český budeme muset ještě pár let počkat, dostává se do rukou české veřejnosti na přelomu tisíciletí nový česko-anglický slovník, který rozhodně stojí za povšimnutí. Fronkův slovník (Josef Froněk, Velký česko-anglický slovník. Leda, Praha 2000, 1597 s.) představuje svého druhu výjimečný počin. Jde o rozsáhlé dílo, které je nesporným přínosem pro všechny české uživatele angličtiny, laické i profesionální, a představuje zároveň i významnou odpověď na zvýšenou potřebu angličtiny v dnešním světě.

Od r. 1986, kdy vyšel Poldaufův Česko-anglický slovník (SPN, Praha) – tedy po 14 letech – je uživatelům předkládáno lexikografické dílo popisující lexikální vztahy mezi oběma jazyky znovu a do značné míry i nově. K dispozici není a patrně dlouho nebude dílo srovnatelné rozsahem i obsahem, zvláště v dnešní době rozpadu velkých lexikografických týmů a většinou polokvalifikovaného příštípkářství malých slovníků od řady vydavatelů bez odborného a materiálového zázemí. Vrcholí jím autorovo mnohaleté úsilí a uzavírá se tak úctyhodná řada slovníků, kterými obohatil českou vědeckou veřejnost, počínaje Česko-anglickým slovníkem (SPN, 1993), jeho zkrácenou verzí školním Česko-anglickým slovníkem (SPN, 1993), větším Anglicko-českým slovníkem (Leda, 1996) a konečně oboustranným Anglicko-českým a česko-anglickým slovníkem (Leda, 1998).

Skutečnost, že slovník vyšel na přelomu nového věku, má možná i symbolický význam. Přestože vychází (téměř) současně i v elektronické verzi, jde v zásadě o slovník klasického typu, který, byť v mnohém obsahuje inovující prvky, koncepčně navazuje na předchozí díla, a to nejen autorova (jinak to ostatně ani nejde). Neméně symbolická je i skutečnost, že autor působil a žije ve Velké Británii, resp. ve skotském Glasgowu, tedy v zahraničí. Dokumentuje to smutnou skutečnost, že v Česku dosud pro vznik díla podobného rozsahu nejsou podmínky a (tedy) ani autoři. (Stačí si vzpomenout na bezvýsledné výzvy J. Hladkého v anglistické obci na začátku 90. let volajícího po narušení nového česko-anglického slovníku nebo na těžkosti, které má B. Hodek se shromážděním spolupracovníků pro revizi Velkého anglicko-českého slovníku.) Nejde přitom jen o ekonomické podmínky, ale i o krátkozrakost v akademické obci samé, díky které byla v minulých třech letech opakovaně zamítnuta žádost o grant na paralelní česko-anglický korpus podaná společně pěti pracovišti z Karlovy a Masarykovy univerzity. Přitom právě paralelní korpusy se nyní stávají nejspolehlivějším zdrojem pro tvorbu dvoujazyčných slovníků. Tato situace není výsledkem porevolučních změn u nás, pouze pokračováním dřívějšího stavu. Když se v pol. 80. let obrátila tehdejší redaktorka SPN na jednoho z autorů této recenze s žádostí vytipovat potenciální autor slovníku, který by nahradil zastarávající Poldaufův slovník, dopadlo hledání stejně neúspěšně. Výsledkem této snahy však bylo, že se podařilo nalézt kontakt na J. Fronka na univerzitě v Glasgow. Přestože tehdy z navrhované spolupráce Praha-Glasgow sešlo, byl to začátek cesty, na jejímž konci stojí dnešní Velký česko-anglický slovník.

To, čím se pro běžného uživatele tento slovník na první pohled nejvíce liší od předchozího velkého Poldaufova česko-anglického slovníku, je jeho rozsa h, ať už vyjádřený počtem stránek slovníkového textu (Poldauf – 1057 s., Froněk – 1597 s.) nebo počtem (pod)hesel. Zatímco na obalu Fronkova slovníku se uvádí 100 000 (pod)hesel, Poldaufův slovník podle velmi hrubého odhadu obsahuje na 30–40 000 (pod)hesel. Přitom tak zcela neplatí, že Fronkův slovník je „největší česko-anglický slovník v dějinách naší anglistické lexikografie“, jak uvádí autor v úvodu. Neměli bychom zapomínat na dvoudílný Slovník česko-anglický I (H. T. Cheshire, V. Jung, L. Klozner, J. Procházka, R. E. Ryan, A. Šrámek; J. Otto, Praha 1933) a II (H. T. Cheshire, L. Klozner, A. Šrámek; J. Otto, Praha 1935), na svou dobu vynikající, jehož oba díly dohromady čítají 1878 stran. Další z velkých česko-anglických slovníků (A. Osička, I. Poldauf, Velký

česko-anglický slovník Unikum; A. Neubert, Praha 1941, 831 s.), stejně jako zmíněný Poldaufův slovník z r. 1986, již jeho velikosti nedosáhl, a tak Fronek se právem může honosit označením největší současný jednoduchý česko-anglický slovník.

Společným rysem Fronkova a Poldaufova přístupu je *koncepce slovníku* jako slovníku aktivního (kódovacího) pro české uživatele a zároveň jako pasivního (dekódovacího) pro anglicky mluvící uživatele. Tomu slouží několik pomocných, vnějších příloh a způsob zpracování hesel. Slovník je však přesto převážně určen pro uživatele českého, zvl. česky uváděnou sémantickou anotací v hesle; anglickému uživateli, pokud neumí už trochu česky a neužívá českou anotaci, vychází vstříc většinou jen formálně (v otázkách flexe).

Aktivní cíl slovníku mají zabezpečovat Grammatical Tables, přehledné tabulky gramatiky (s. XXXII–XLVII) v úvodní části, které shrnují nominální a verbální flexi češtiny. Na rozdíl od Poldaufova lingvisticky pojatého *An Abstract of Czech Grammar* (na konci slovníku), který je pro uživatele velmi náročný, jsou Fronkovy tabulky mnohem praktičtější opatřeny pořadovým číslem, které v hesle ve spojení s označením slovního druhu (třídy, podtřídy) odkazuje přímo na příslušnou sadu tvarů (*paramatovat*^{impf-110}, *lineární*^{adj-70} ap.). Trochu zbytečně je v tabulkách zavedeno užívání zkratk pádových tvarů, které sice najdeme v seznamu zkratk v úvodní části, ale nebyl by problém je vypsat. Dělení do tříd a vzorů je ad hoc (odpovídá značně rozkolísané praxi u nás), pro substantiva se např. zavádí 57 vzorů, pro verba 45. Nelogické a neodůvodněné je přitom užívání nezavedených českých zkratk MP (pro minulé přičestí), TrP (pro trpné přičestí) a VS (pro verbální substantivum) v anglicky nadepsané tabulce sloves. Vynechána jsou bohužel pojednání o videch a užívání deminutiv v češtině, která uvádí Poldauf. Úvodní partie obsahují vedle stručných pokynů pro uživatele i seznam zkratk.

Ve Fronkově úvodu najdeme i analogii Poldaufových Zásad pravidelné výslovnosti anglických slov. Kupodivu však zde Fronek zařazuje *Guide to Czech Pronunciation*, tedy poučení o české výslovnosti (s. XXIX–XXXI), kdežto o anglické výslovnosti pouze lakonicky konstatuje, že je uváděna jen výjimečně (s. XIV), a nezmiňuje ani systém transkripce, který používá. Pomineme-li výslovnost anglických ekvivalentů, která je v česko-anglických slovnících bohužel tradičně vynechávána z úsporných důvodů, základní gramatická informace o ekvivalentech by ve slovníku tohoto formátu být měla, má-li fungovat jako slovník aktivní. To znamená, že tu u podstatných jmen postrádáme např. informace o ne/počitatelnosti ekvivalentu, nepravidelné tvary množného čísla (*crisis > crises*), u adjektiv stupňování opisné a syntetické, u sloves ne/pravidelná slovesa (slovník neuvádí ani seznam nepravidelných sloves, jak to činí Poldauf), valenci (notorický nedostatek většiny slovníků), (prapopisné) tvary (*panic > panicking*) aj. Lze proto říci, že z hlediska anglické výslovnosti a gramatiky přichází český uživatel zkrátka. Není jasné, zda je to dáno tím, že autor a nakladatelství počítá i se zahraničním, anglicky mluvícím trhem. Potřeby českého uživatele by však v každém případě měly mít přednost.

Pokud jde o m a k r o s t r u k t u r u, zvolil autor, podobně jako u předchozích slovníků a na rozdíl od Poldaufova zbytnělého, až etymologizujícího hnízdování, vel-

mi striktní alfabetyzaci; i očíslovaná homonyma se řadí zvlášť. Přesahy mezi hesly na přič abecedou obstarávají rozumně jednostupňové odkazy (které byly u Poldaufa znácnou slabinou). Tento způsob řazení, který je obecně vhodnější pro pasivní užívání slovníku, má však své výhody i nevýhody. Výhodou tohoto třídění je snadné vyhledávání slov pro potřeby computerového zpracování, nevýhodou je prostorová neúspornost a dále i to, že odděluje lexémy derivačně navazující (*ožrale, ožravec, ožralost, ožralství, ožralý*). Řadí je totiž proti směru derivace a v neposlední řadě obnažuje četné případy hesel, ve kterých je porušen princip slovnědruhové ekvivalence, např. *květnatě: mluví k. he has an ornate turn of phrase, komíhavě: svítit k. flicker* (v obou případech lze dodat pojmový ekvivalent, *ornately, flickeringly*, vedle uvedeného ekvivalentu). Možná by stálo za úvahu použít kompromisní řešení (běžně v moderních amerických a britských slovnících), kdy je např. odvozené adverbium řazeno pod příslušné adjektivum, pokud nejsou pádné důvody (zvl. sémantické, tj. odlišná šíře použití ap.) pro jejich rozdělení do samostatných hesel. Upozadila by se tím mj. otázka proč v některých případech pravidelně odvozená adverbia mají své heslo, v jiných nikoli (*komíhavě-komíhavý, obscénní-?, úsměvný-?*). Jde tu ovšem o starý a obecně nerozhodnutelný spor, zda hnízdotvat, nebo nehnízdotvat a co se tím ztrácí, či získává.

Krajně náročná a obtížná je otázka z d r o j ů a následného výběru lexémů z nich do h e s l á ř e, především z hlediska spolehlivosti (tj. včetně nenáhodnosti) a kritérií výběru. Je jasné, že u slovníku tohoto rozsahu už nemůže jít jen o to, zaměřit se na věci typické (kde autorova intuice jakž takž ještě stačí), i když i ty je třeba prověřit; ve frekvenčně středních a okrajových pásmech slovníku je třeba volit kritéria další a ta intuitivní nejsou. Moderní lexikografie užívá pro hledání v korpusu mj. statistickou míru vzájemné informace (MI score). I jen letmé srovnání ukáže, co může tento přístup nabídnout. Proti ve slovníku uváděným (ne/terminologickým) kolokacím *akademický malíř, -á obec, -á půda, -ý rok, -é vzdělání* se takto z korpusu snadno dostaneme například ke kolokacím dalším, nezařazeným: *akademický funkcionář, -ý sochař, -ý senát, -ý slovník, -ý sněm, -ý titul, -á -svoboda, -é pracoviště*. Otázka náhodnosti ne/zařazení je pak zřejmá.

Jasně je také to, že proti monosémním slovům (a jejich uplatnění hlavně v termínech) se slova polysémní a jejich kolokace (nejde-li o nápadné frazémy) vybírají, resp. se k výběru nabízejí hůře, a jsou proto i hůře ve slovnících zastoupena. Bez spolehlivého korpusu (spolehlivá manuální excerpce už není v tomto rozsahu a přístupu možná) se nelze pak dobrat takových běžných kolokací (které ve slovníku tradičně chybějí) jako *nakrátko ostříhaný, barevně odlišený, dopravní obslužnost, úhybný manévř, prostorově uspořádání, oblíbená zábava, protrhávání oblačnosti*, ale i některých frekventovaných výrazů mezinárodních jako frazém *spiritus agens* (který se v angličtině neužívá a tím spíš by tu neměl chybět) ap. Výběr termínů je těžké objektivně posoudit, zvlášť u víceslovných se však někdy zdá nevyvážený. Např. v hesle *poradna* najdeme málo užívané spojení *psychiatrická poradna*, ale nikoli pojmenování pro standardní státní zařízení *pedagogicko-psychologická poradna*, popř. *právní poradna*, chybí tu takové termíny jako *příklepová vrtačka, přístupové heslo, vedlejší přízvuk* apod. Jindy je diskutabilní i samo jednoslovné české záhlaví, např. *banda* (ve významu „kapela“), *bla-*

hopřejný (ve spojení *blahopřejná pohlednice*), *chytlavý* (ve spojení *chytlavý mladík*), *kramář* (ve významu „obchodník“ a „ziskuchtivý člověk“), *rakař* nebo *reket*, *reketýr*.

Je pochopitelné, že pro lexikografa výchozí heslář, který by byl založený na korpusu, by (vedle slov ve slovníku zařazených) nabízel možnost výběru mnohem širší. Takto lze (na základě Českého národního korpusu) jen namátkou nabídnout k úvaze např. kompozita s prvkem *auto-*: *-akumulátor*, *-bagr*, *-busák*, *-box*, *-camp*, *-cisterna*, *-destrukce*, *-detekce*, *-diagnostický*, *-díl*, *-doplňky*, *-elektrikář*, *-gramiáda*, *-kosmetika*, *-modelář*, *-motoklub*, *-nářadí*, *-opravář*, *-park*, *-půjčovna*, *-reflexe*, *-reprodukce*, *-ritativně*, *-sada*, *-sedačka*, *-sémantický*, *-sepse*, *-sklo*, *-stopař*, *-stylizace*, *-sugesce*, *-šampón*, *-terapie*, *-transplantát*, *-vakcína*, *-vrak*, *-výrobce*, *-zámek* aj. a v tomto širším světle pak znovu posoudit vhodnost výběru (do slovníku zařazených) slov jako *-analýza*, *-didakt*, *-kolona*, *-kláv* ap.

Tvrzení v předmluvě, že slovník „se snaží pokrýt (v rámci omezeného rozsahu) v uváženém výběru slovní zásobu češtiny za posledních sto let“ nelze tedy brát zcela vážně. Provést kvantitativně a kvalitativně uvážený výběr slovní zásoby od r. 1900 do současnosti, a to v různých vrstvách jazyka, aniž by byl k dispozici vyvážený korpus českých textů, je nemožné. Navíc je pro jedince nemožné rozumně přesáhnout hranice obecného lexikonu a zařadit do něj aspoň nejběžnější termíny různých oborů (v úvodu se o zásadách výstavby hesláře a výběru hesel uživatel nedozví nic). Autor se musí spoléhat na svůj subjektivní úsudek, popř. na subjektivní úsudek jiných, což vede např. k nevyváženosti ilustrované výše a výsledek nemůže být zákonitě zcela uspokojivý.

M i k r o s t r u k t u r a hesel slovníku je celkem tradičně tvořena těmito obecnými složkami, ne nutně vždy naplněnými: heslové slovo (s lišením homonymie čísly), jeho varianta, výslovnost, gramatická informace, ekvivalenty (spadají-li do více významů, jsou číslovány), popř. jejich fakultativní část, sémantická anotace (zpravidla před ekvivalentem), valence (v závorce) a dohromady seskupená, blíž už nelišená exemplifikace a víceslovná terminologie a frazeologie (za hřebíkem ♦). Mikrostruktura i tohoto slovníku vcelku vychází z vyzkoušených postupů předchozího česko-anglického slovníku; srovnání s hesly česko-anglického slovníku z r. 1993 ukazuje, že znění původních hesel je namnoze zachováno, text je pouze rozšířen. Užitečnou součástí slovníku je přehled součástí hesla (Jak se orientovat v hesle) na přední a zadní předsádce. Hlavní inovací v heslech je tedy pouze gramatická informace o českých záhlavích. Kromě slovnědruhového označení je to u substantiv koncovka druhého pádu, u sloves 1. os. sg. přítomnosti a příslušná zkratka odkazující na gramatické tabulky. Vzhledem k tomu, že alespoň v České republice bude anglických uživatelů slovníku drtivá menšina, je nepoměr mezi gramatickými informacemi o výchozím a cílovém jazyce zarážející (to souvisí s prioritní mateřštinou cílového uživatele, viz též výše).

Zvláštní problém představuje pochopitelně v ý v o j s é m a n t i k y slova a jeho zachycení v h e s l e; v češtině posledních let se výrazně zrychlil. V sémantice, v souvislosti se změnou kolokability, spojitelnosti slov, se však změny a nové významy (popř. ústupy významů starých) evidují nejhůře. Takto se např. neevidují počítačově dané významy *natahnout* (*program do počítače*), *sbalit* (*komprimovat program*) ap., i když symetrické *rozbalit* ve slovníku uvedené je. Z jiného hlediska lze tyto změny

ilustrovat na příkladech dalších. Tak např. v češtině 2. poloviny 20. století výrazy jako *bohatec*, *bohačka* (přechýlený tvar k *boháč*), *olbřím*, *šukat* (údajně hovorový výraz pro „pobíhat po domě“, teprve jako druhý význam uvádí Froněk vulgarismus) nebo *nasa-dit červa do hlavy*, *běhat jako Zátopek* (pod heslem *Zátopek*), které ve slovníku najde-me, jsou beznadějně pasé. Naopak výrazy jako *sprejové malby* (*graffiti*) nebo *průnikář* (*hacker*), které mají reprezentovat ve slovníku nejnovější lexikální vrstvu, v běžné slovní zásobě nikdy nebyly. Když ČT přinesla nedávno zprávu o napadení interneto-vé stránky českého ministerstva vnitra skupinou slovenských „průnikářů“, používala pouze termín *hacker* (který, budiž řečeno, ve slovníku uvedený je). V těchto i jiných případech se projevuje určitá slabina Fronkova slovníku, tj. spoléhání se na autority (jako je značně zastaralý Slovník spisovného jazyka českého) nebo zprostředkované informace, suplující kontakt s živým jazykem.

Slovník je samozřejmě prověřen nejvhodněji praxí, resp. jistým testem praxi napo-dobujícím. Namátkovým nahlížením do něj při procházení oblasti vysokoškolských studijních předpisů a předpisů grantových (tj. jazyka dvou slušně velkých cílových skupin uživatelů) lze zjistit, že nemá tato hesla (či jejich ekvivalenty): *atestace* (*před-mětu*) (*certificate*, *diploma* se vztahuje jen ke staršímu významu), *celoživotní* (*vzdě-lávání*), *habilitace* (proč tu není odkaz na *Reader*?), *nadpoloviční většina* (není přes-ně totéž jako *absolute majority*), *navrhovatel* (*projektu*), *návazný/navazující* (*gram*), *ne/prospěl* (jako hodnocení), *podklady pro*, *postupová práce*, *posuzovatel* (*oficiální*) (těžko přijmout *judge*, *critic*, spíš neuváděné *reviewer*, *assessor*), *prezenční* (*studium*), *předmětná skutečnost*, *přesah do/někam*, *řešení projektu*, *řešitel* (málokdy se hodí uváděné *researcher* či sporný *solver*, ekvivalent, který si oblíbily některé grantové agentury), *účelový* (*výrok*, *fond*, *manévr*), *výborně* (jako známka), *výstup* (*grantu*), *zpřístupnění* atd. Přeložit svůj grantový projekt do angličtiny (což se dnes po vědcích hojně vyžaduje) nebude tudíž ani s pomocí tohoto slovníku nijak snadné.

E k v i v a l e n t y a jejich zpracování jsou ve slovníku obecně bohaté a poměrně slušně, i když nijak extenzivně anotované; většinou jde o jednoslovnou anotaci pod-významu uvedenou v závorce a tisknutou výhodně kurzívou. Přesto by bylo vhodné v případech obtížnějších, zvláště při změně syntaktické funkci ekvivalentu (oproti českému protějšku), „nepohřbívat“ bez dalšího upozornění tento důležitý fakt a pod-mínku užití do pouhé exemplifikace, srov. *líbit se...líbí se mi to I like it* (u daného hes-la se ve skutečnosti přímý ekvivalent vůbec nedovíme). U některých hesel, zvl. řídkých, se uvádí pouze jejich starší ekvivalent, srov. *autogenní výcvik*, a nejen (uvedené) *a sváření*. Heslo *konference* má mít dnes už aspoň čtyři významy (namísto uváděných dvou); vedle „porady obecně“ a „porady učitelů“ třeba uvažovat už i o „sportovní sou-těži“ a „internetové platformě“. Některé výstižné typy ekvivalentů se do angličtiny hle-dají těžko, mj. pro derivační povahu češtiny, a mívají spíše jen zobecňující povahu (srov. stejné ekvivalenty např. u *přečíst* a *číst*). Přesto se tu ojedinele najdou i nedostat-ky jiné. České *podkuřovat* ve svém původním a starém významu *podkuřovat včely* *nemocný dobytek* zřejmě neodpovídá anglickému *smoke out*; to by byl spíš ekvivalent k českému *vykuřovat*. Překvapuje, že některá velmi frekventovaná a moderní hesla nemají nejvhodnější ekvivalent, srov. *odvirovat* (*počítač*) *debug* (*debug* se spíše týká

zbavování programu nebo hardwaru, který je ve vývoji, nedokonalostí, a ne virů). Podobně sporné jsou ekvivalenty u hesel *bezduchý* (úsměv) *professional* (smile), *bezdomovec2* (uprchlík) *refugee*, česky (mluvit) *Czechoslovak*, *Czechoslovakian* (toto užití není „často chybně“, nýbrž zásadně chybně a omyly anglických mluvčích není žádoucí ve slovníku perpetuovat), *oktrojovat octroi* (zdá se, že jde o faux ami, neboť český význam „vnutit“, zejména ústavu, zákony, anglické *octroi* podle standardních slovníků vůbec nemá), *doktorand doctorand* (?), *souřadný paratactic* (v mnoha spojeních se užívá *coordinate*) aj.

Nemá smysl další podobné případy vypočítávat. Není jich mnoho, často jde o near misses („těsně vedle“), které nejsou zcela vyloučené, ale ani zcela přijatelné. Mají společného jmenovatele, a to skutečnost, že slovník vznikl jako dílo jednotlivce, který nemá dostatečnou zpětnou vazbu, navíc autora, který není v každodenním styku s češtinou a českou realitou. Zkušenost také ukazuje, že recenzent, resp. lektor, v daném případě J. Peprník, jakkoli pečlivý a jazyka znalý, nemůže ovlivnit dílo takového rozsahu jinak než kosmeticky, pokud není zapojen od začátku a průběžně do textování slovníku (Poldaufův slovník z r. 1986 lektoroval bohemista R. Pynsent dokonce dvakrát, ve stadiu rukopisu a v korekturách, a přesto se nepodařilo dovést rukopis do zcela uspokojivého stavu, pokud jde o anglické ekvivalenty).

Nesporně pozitivním rysem Fronkových slovníků je snaha podávat u e k v i v a l e n t ů doplňující informace sémantické a lexikální v podobě anotací, tj. sémantické třídy aktantů a jiných doplnění, lexikální kolokace, identifikace jednotlivých významů slov opisným výkladem nebo synonymem atd. Škoda jen, že metoda kontextového výkladu není uplatněna ve větší míře a soustavněji (srov. absenci potřebného rozlišení např. u hesel *majetek: property, possession(s), holdings, spolehlivost: reliability, dependability, trustworthiness* aj.). V podstatě každá lexikální jednotka, má-li se zaručit, že bude užívána správně, by měla být doplněna typickým kolokátem a potřebnou sémantickou anotací. Zejména pro angličtinu je tento druh informace v hojně míře k dispozici v Britském národním korpusu (BNC).

Pragmatická povaha některých druhů užití a významů se ve slovníku zvlášť nijak neuvádí. Vzhledem k tomu, jak rychle se jazyk vyvíjí, si slovník svým důrazem, který klade na o b o r o v é z k r a t k y, zřejmě dopředu naplánoval komplikace, resp. zjevné známky zastarávání. Už dnes je zřejmé, že např. *operace*, rozložená do čtyř významů, všech označených příslušnou zkratkou jako odborné, se tak zcela nepoužívá, že toto slovo má už i neterminologický význam a užití. Tento aspekt se týká a zřejmě bude týkat řady slov a striktní, pouze terminologické zakotvení není a nebude přesné ani vhodné.

Zajímavá je tendence uvádět přechýlené tvary u substantiv (snad vliv anglosaského trendu „political correctness“), která vede místy k absurdním koncům. Vedle zmíněné *bohačky* (tento tvar shodně uvádí Slovník česko-anglický z r. 1933) se dovíme, že protějškem ženského rodu ke slovu *klausista* (rozuměj přívrženec Václava Klause) je *klauzovka*, u slova *břídil* najdeme *břídilka*, u *kapalista* *kapalistka* (ale nikoli *komunistka*), dále *psankyně*, *prorokyně* ap. Zajímavá je tato tendence proto, že jasně ukazuje, jak se úzus, jazykové povědomí a slovotvorná potencialita jazyka mohou rozcházet.

Slovníková hesla jsou bohatě vybavena vedle zkratk oborových i zkratkami regionálními a stylistickými charakteristikami. Určitým problémem je v některých případech neshoda mezi stylistickým označením a faktickou hodnotou ekvivalentu. U slova *šmejd2* (o člověku) se silně negativně hodnotícím nábojem např. najdeme jako ekvivalenty *good-for-nothing* (odpovídá českému *budižkničemu*) a formální až archaický výraz *miscreant*. Výraz *blbárna* označený jako „školní slang“ (v češtině jde přitom o označení dost negativní) má za ekvivalent zcela neutrální slovo *school*. Dojde, že jako rozumné a realistické lze označit i autorovo rozhodnutí zařadit do slovníku i slušný výběr obecněčeských lexémů a neomezovat se jen na lexikon spisovný (byl by to slovník pak hodně děravý). Proti jednostranné a nesmyslné praxi jednojazyčných slovníků češtiny je toto u slovníků dvoujazyčných už stará užitečná praxe.

Co se týče vnější stránky hesel, jsou zpracovaná přehledně (v hesle je užito až šest typů včetně dvou barev, zvláštní symboly kromě písmenných zkratk a čísel se téměř neužívají) a na rozdíl od přebujelých hnízd Poldaufova slovníku se v nich dobře hledá. Hesla jsou přehledná i pro svůj v průměru menší rozsah (ani jedno z největších hesel typu *jít* nepřesahuje rozsah jedné tiskové strany). Obecně lze říci, že slovník je redakčně a graficky dobře zpracován, uživatelé se k usnadnění hledání ve slovníku dostává takových pomůcek, jako je průběžné označení oddílů abecedy (jakýsi zjednodušený palcový index) nebo barevně (červeně) vytištěná a odsazená záhlaví apod. Snad jedinou vadou na kráse jsou na mnoha místech nestejně dlouhé sloupce.

Závěrem je třeba přes zmíněné připomínky znovu zdůraznit, že Fronkův Velký česko-anglický slovník si zaslouží uznání za svou nespornou přínosnost a zároveň i obdiv patřící nesmírnému úsilí a obětavosti, které jeho vytvoření vyžadovalo. Je více než jisté, že se jím uzavírá jedna éra lexikografie (a to nejen česko-anglické): éra osamělých slovníkářů pracujících na svém slovníku víceméně ve volném čase, slovníkářů, kteří se musejí spoléhat pouze na zastaralé slovníky předchůdců, vlastní zkušenost, excerpci a intuici či na informace od náhodných informantů, éra slovníkářů, kteří neměli k dispozici moderní komputery a software a hlavně elektronické databáze v obou jazycích, ať už jednojazyčné (British National Corpus, The Bank of English atd. nebo Český národní korpus Syn2000), nebo dvojjazyčné korpusy (paralelní nebo srovnatelné korpusy). Pryč je také éra politických a komunikačních bariér, vedoucích k tragické jazykové izolaci (v níž musel pracovat například I. Poldauf). Naopak otevřenost, neustálá socio-kulturní, obchodní a technická konfrontace a prorůstání jazykových komunit, snadný přenos informací díky elektronickému propojení by napříště měly vést k tomu, že dvojjazyčné slovníky budou výsledkem práce rodilých mluvčích obou jazyků v obou jazykových prostředích. Bude zajímavé a poučné porovnat jednou Fronkův klasicky vytvořený slovník se slovníky vzniklými na základě jazykových korpusů. Porovnat, v čem se liší výběr lemmat, jejich významů (a pořadí) v hesláři, porovnat ekvivalenty a jejich sémantický, gramatický a kolokační popis. Do té doby bude Velký česko-anglický slovník užitečným pomocníkem a autorovi lze k němu upřímně blahopřát.